

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

Moses' Successor: Joshua's Indirect Path to Leading the Jewish people

Nissim BELLAHSEN (nissim.bellahsen.nb@gmail.com)

Moses will die:

1 במדבר כז:יב-יד

ויאמר י-הוה אל משה עלה אל הר העברים הנה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל: ונראיתה אותה ונאספת אל-עמך גם-אתה כאשר נאסף אהרן אחיך: כאשר מריתם פי במדבר-צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מ-מריבת קדש מדבר-צן:

“Natural” successors

דברים יז:כ

והיה כשבתו על פסא ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת על-ספר מלפני הפקדים הלויים ... למען יאריך ימים על-ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:

3 ויקרא טז:ל

וכפר הפה אשר-משח אתו ואשר ימלא את-ידו לכהן פסח אביו ולבש את-בגדי הכהן בגדי הקדש:

4 דברי הימים א כז:כד-כו

ושבאל בן גרשום בן משה נגיד על האצרות ואחיו לאליעזר רחביהו בןו וישעיהו בןו ויךם בןו וזכרי בןו ושלמית בןו הוא שלמות ואחיו על כל אצרות הקדשים אשר הקדיש דויד המלך וראשי האבות לשרי האלפים והמאות ושרי הצבא.

5 שופטים ח:כג

ויאמר אליהם גדעון לא אמשל אני בכם ולא ימשל בני בכם י-הוה ימשל בכם

6 שופטים ט:א-ה

ויילך אבימלך בן ירבעל שקמה אל אחי אמו ויזכר אליהם ואל כל משפחת בית אבי אמו לאמר דברו נא באזני כל בעלי שקם מה-טוב לכם המשל בכם שבעים איש כל בני ירבעל אם משל בכם איש אחד וזכרתם פי עצמכם ובשרכם אני ויזכרו אחי אמו עליו באזני כל בעלי שקם את כל הדברים האלה ונט לבם אחרי אבימלך כי אמרו אחינו הוא וימתנו לו שבעים פסך מבית בעל-ברית וישכר בהם אבימלך אנשים ריקים ופתזים וילכו אחרייו ויבא בית אביו עפרתה ויהרג את-אחיו בני ירבעל שבעים איש על-אבן אחת וינמר יותם בן-ירבעל השטן כי נחבא:

7 שמואל א ב:יב

ובני עלי בני-בליעל לא ידעו את-יהוה:

8 שמואל א ח:ג

ולא-הלכו בניו בדרך ויטו אחרי הכצע ויקחו-שחד ויטו משפט:

9 במדבר כה:יא-יג

פינחס בן-אלעזר בן-אהרן הפהן השיב את-חמתי מעל בני ישראל... לכן אמר הנני נתן לו את-בריתי שלום: והיתה לו ולזרעו אחרי ברית קהנת עולם:

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

Joshua's qualities

10 שמות יז:ט-י

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בידי: ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה:

11 שמות יז:יז

ויאמר י-הנה אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמתה את זכר עמלק מתחת השמים:

12 שמות כד:יג-יד

ניקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים: ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם:

13 שמות לג:יא

נדבר י-הנה אל-משה פנים אל-פנים כאשר ידבר איש אל-רעהו ושב אל-המחנה ומשרתו יהושע בן-נון נער לא ימיש מתוך האהל:

14 במדבר יד:ו

ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן החרים את הארץ קרעו בגדיהם:

Moshe's demand and wording

15 במדבר כז:טו-יז

וידבר משה אל-י-הנה לאמר: יפקד י-הנה אלהי הרוחת לכל-בשר איש על-העדה: אשר-יצא לפניהם ואשר יוציאם וביאם ולא תהיה עדת י-הנה כצאן אשר אין-להם רעה:

16 שמות כ יב:יג

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: וידי משה כבדים ויקחו אבן וישומו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידי משה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה עד בא השמש:

17 במדבר יא:כו-כז

וישארו שני-אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתכים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: ויגר הנער בגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: ויען יהושע בן-נון משרת משה מבחריו ויאמר אלני משה כללם: ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל-עם י-הנה גביאים כיי-יתן י-הנה את-רוחו עליהם:

Suitable candidates

18 שמות לא:א-ד

וידבר י-הנה אל-משה לאמר: ראה קראתי בשם בצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה: ואמלא אותו רוח אלהים וכתבונה ובדעת ובכל-מלאכה: לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת:

19 במדבר יג:ל

ויהם כלב את העם אל-משה ויאמר עלה נעלה ונרשנו אתה כי יכול נוכל לה:

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

20 במדבר יד:כד

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו ויהיאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה:

21 בראשית כב:יד

ויבא אליו ו-הנה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אליהם כי אתה אנוכי וברכתיה ויהיבית את ורעה בעבור אברהם עבדי

22 שמואל ב ז:יא

לו ואמרתי אלי-עבדי אלי-דוד פה אומר ו-הנה האמה תבנה לי בית לשבתי

23 תהילים ל:ז

למנצח לעבד ו-הנה לדוד

24 תהילים לו:ט

ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקותי ישמרו ועשו אותם

25 במדבר יב:ז

לא-כן עבדי משה בכל-ביתי נאמן הוא פה אלי-פה אדבר-בו ומראה ולא בחידות ותמנת ו-הנה גביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה

26 יהושע א-א-ב

ויהי אחרי מות משה עבד ו-הנה ויאמר ו-הנה אלי-יהושע בן-נון משרת משה לאמר משה עבדי מת ועתה קום עבר את-הירדן הנה אתה וכל-העם הזה אלי-הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל

God's choice and what Moses got wrong

27 במדבר כז:יח-כא

ויאמר ו-הנה אלי-משה קח-לה את-יהושע בן-נון איש אשר-רוח בו וסמכת את-ידך עליו: והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל-העדה וצוית אתו לעיניהם: ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל-עדת בני ישראל: ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ו-הנה על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה:

A bit too humble?

28 במדבר יב:ג

והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר עלי-פני האדמה:

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

Annexes:

1 – Rav Bazak's original post:

בקשתו המפתיעה של משה מה' למנות לו מחליף – "יפקד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בֶּשֶׁר אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם" – מעוררת תמיהה. מדוע תשובת ה' למשה, שהאיש הנבחר הוא יהושע בן נון, לא הייתה ברורה למשה מאליה? האם לא היה די ברמז הברור שקיבל בזמנו, כאשר ה' אמר לו לאחר מלחמת יהושע בעמלק – "כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחֶה אֶת זִכְרֵ עֲמֹלֶק?" ובכלל, האם יש מועמד מתאים יותר לתפקיד מאשר יהושע, משרתו הנאמן והמסור של משה, לוחם מנוסה ובעל אמונה גדולה בה', כפי שכבר הוכח בפרשת המרגלים? מדוע לא הבין משה מדעתו שיהושע הוא האיש אותו "אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ", הראוי להנהיג את ישראל?

נראה, שהתשובה לכך נעוצה בפער שבין פניית משה לבין תשובת ה'. משה ביקש למנות "אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כְּצֵאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה". במילים אחרות, משה מבקש משהו שייכנס ממשי לנעליו – שהוא יהיה המנהיג הכול יכול, שבלעדיו העם לא יוכל לעשות דבר. משום כך, משה סבר שיהושע איננו המנהיג המתאים, שהרי אישיותו של יהושע, כפי שאכן הוכח בהמשך, הייתה כרוכה בשיתוף אחרים עמו ולא בהנהגה טוטאלית. ואכן, ה' אומר למשה שהמנהיג הבא, יהושע, יתנהל בצורה אחרת לחלוטין: "וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים לִפְנֵי ה' עַל פִּי יֵצְאוּ וְעַל פִּי יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה". לא מנהיג "אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם", מנותק ונפרד מן העם ההולך אחריו כצאן אחרי הרועה, אלא מנהיג ההולך על פי ה' יחד עם העם: "עַל פִּי יֵצְאוּ וְעַל פִּי יָבֹאוּ" [פיו של הכהן הגדול, כמייצג את דבר ה'] – "הוא [המנהיג הבא] וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ".

הנהגתו הייחודית של משה הייתה מתאימה ליציאה ממצרים ולשנות המדבר, כשהיה צורך במנהיג בעל עוצמה שיוכל לעבור את השלבים הקשים בעיצובו של עם עבדים ההולך לארצו. אולם כעת, עם הכניסה לארץ, נדרש מנהיג שיוכל לתת גם לעם תחושת אחריות, שלא יהיה נבדל מהם אלא חלק מהם, וששוב לא ייגרם בזמן חסרונו שבר גדול כפי שהיה בימי משה. המנהיג הזה יהיה יהושע, איש אשר רוח בו, וכדברי חז"ל: "שיכול להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד".

חז"ל עמדו על כך ש"פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה". אחת המשמעויות של הבדל זה, היא שבאור החמה לא רואים כלל את הכוכבים. אור הלבנה, לעומת זאת, מאפשר גם לכוכבים אחרים לזרוח.

שבת שלום ובשורות טובות.

2 – Caleb's link to the staff through Judah, first ever to use one in the TaNaKh:

וַיֹּאמֶר מֶה הָעֵרְבוֹן אֲשֶׁר אָתָּן לָךְ וַתֹּאמֶר חֲתָמָה וּפְתִילָה וּמִשְׁפַּח אֲשֶׁר בְּיָדָהּ וַיִּתֵּן לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ. (בראשית ל"ח:ח)